

שהיא נפדית בהעמדה והערכה.

וממשיכה הברייתא: **אתה אומר בבעלי מומין, או אינו מדבר, אלא בהמה טמאה, כגון סוס וגמל וחמור שהוקדשה לבדק הבית, והיא צריכה העמדה והערכה? ומתוצת הברייתא: כשהוא אומר, במקום אמר [שם בפסוק כז] "ואם בהמה הטמאה ופדה בערכך" — הרי בהמה טמאה אמור!**

ג-ג & **הא מה אני מקיים "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לח" — בבעלי מומין שנפדו.**

וממשיכה הברייתא: **יכול הייתי לומר, יפרו אפילו על מום עובר? תלמוד לומר "אשר לא יקריבו ממנה", ודרשינן: מי שאינה קריבה כל עיקר, מחמת שיש לה מום קבוע, היא נפדית — יצתה זו, בעלת מום עובר, שאינה קריבה היום אלא למחר, ואינה נפדית.**

ומסיקה הגמרא: ועל בהמה זו שהיא קדשי מזבח — **אמר רחמנא "עביד לה העמדה והערכה", כמו שנאמר: והעמיד את הבהמה והעריך הכהן אותה.** ואילו בקדשי בדק הבית לא היתה הברייתא דנה באם יש לה מום קבוע או מום עובר — שהרי בקדשי בדק הבית אין נפקא מינה בכל זה, והם נפדין אפילו בלא מום כלל.

ומוכח שברייתא זו סוברת ש"קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה".

ובברייתא זו הנשנית ב"סיפרא" [ספר תורת כהנים] רבי יהודה היא, ש"סתם סיפרא — רבי יהודה היא", והוא בר פלוגתא דרבי שמעון, והוא התנא קמא של משנתנו. ואחרי שהוכחנו שסובר בקדשי מזבח שבעי העמדה והערכה, ובצירוף עם משמעות המשנה שהתנא קמא בודאי דיבר בקדשי בדק הבית, כמבואר לעיל מתגובת רבי שמעון — הוכח שהתנא קמא סובר בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדק הבית שהיו בכלל העמדה והערכה — כדברי רבי יוחנן!

לישנא אחריןא (57): **מרקתני, ממה ששנתה הברייתא "הרי בהמה טמאה אמור" — מכלל דכי הדרי נינהו, שהברייתא סברה שהם דבר אחד והם שוים בדין פדיונם, והתנא של הברייתא קא סבר: כתיבי קדשי מזבח וכתבי קדשי בדק הבית** (58) **ועליהון כתיב "והעמיד והעריך", כדברי רבי יוחנן אליבא דרבנן.**

הגמרא דורשת את הקרא לרבי יוחנן ולריש לקיש אליבא דרבנן.

אמר רב גידל אמר רב (59): **מאי טעמא דריש לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה? דאמר קרא "והעריך**

57. בשיטה מקובצת והיא גירסת רבינו גרשום.

58. ומה שלא נאמר העמדה והערכה בפסוק כז גבי קדשי בדק הבית — היינו משום שהם דבר אחד וכבר נאמר בקדשי מזבח. כן נראה לבאר.

59. עיין בהגהות הגאון יעב"ץ המעיר שלא מסתבר שרב יבאר דברי ריש לקיש. וכתב שכשנראה רב סבר כריש לקיש כמו שאמרה הגמרא בסוף הסוגיא, ורב גידל אמר בשם רב את דרשתו, אלא שמסדר הגמרא הביא דברי רב גידל לבאר טעמו של ריש לקיש הסובר כרב.

קדשי בדק הבית, ובשניהם אמרה התורה שהם צריכים העמדה והערכה — קשה: מה שנאמר "אותה", למעוטי מאי?

ומתרגינן: למעוטי בעל מום מעיקרו בקדשי מזבח, שאינם בכלל העמדה והערכה.

וריש לקיש אינו צריך מיעוט לבעל מום מעיקרו, שהרי הוא סובר אליבא דרבנן שקדשי מזבח אינם בכלל העמדה והערכה אפילו בתם ונעשה בעל מום⁽⁶¹⁾.

ודנה הגמרא: ולתנא דבי [בבית מדרשו של] לוי, דאמר דאפילו בעל מום מעיקרו הוי⁽⁶²⁾ בכלל העמדה והערכה —

דתני לוי: הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו.

וכן תני לוי במתניתיה, במשנה שלו בדברי תנא קמא: ואם מתו יקברו, ואפילו, אם הקדיש חיה למזבח, ואפילו עופות, אוזוין ותנגולין שאינן ראויין כלל למזבח — ייקברו ולא יפדו משום דבעי העמדה

הכהן אותה בין טוב ובין רע", משמע כמות שהיא, בין שהיא "טוב" — דהיינו תם, ובין שהיא "רע" — והיינו בעל מום, ושניהן שוין. ודרשינן: איזהו דבר שאינו חלוק בין טוב לרע? הוי אומר! קדשי בדק הבית. ועליהם אמרה התורה "והעמיד והעריך". ואמר קרא "אותה" — למעוטי קדשי מזבח, שאינם בכלל "והעמיד והעריך".

ולפי דרשה זו מתחלקים שני הפסוקים [יא יב] לשני חלקים. מה שנאמר "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" מדובר בקדשי מזבח, כמו שמוכח ממה שנאמר "אשר לא יקריבו"⁽⁶⁰⁾. ומה שנאמר אחר כך "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע" מדובר בקדשי בדק הבית, והתורה מלמדתנו שהם צריכים העמדה והערכה.

ומקשינן: ורבי יוחנן, הסובר לרבנן שמה שאמרה תורה "והעמיד והעריך" מדובר בין על מה שנאמר "אשר לא יקריבו" שמשמעותו קדשי מזבח, ובין על מה שנאמר "בין טוב ובין רע" שמשמעותו

חולקים חכמים על הברייתא הנ"ל, ואינה דעת חכמים ברי פלוגתא דרבי שמעון, וחכמים ברי פלוגתא דרבי שמעון אכן סוברים שהקרא [פסוק יא יב] "ואם כל בהמה טמאה" אכן מדבר בבהמה טמאה ממש ולגבי קדשי בדק הבית. ועל כן, מקשה החק נתן: למה כתבה התורה את הקרא [פסוק כז] "ואם בהמה הטמאה"?

61. כן כתב רש"י כמה פעמים בסוגיא.

62. גירסת השיטה מקובצת.

וכן כתבו תוס' במסכת בכורות יד ב ד"ה [רב].

60. כן כתב רש"י. וכן היא דרך דרשות חכמים במקראות לפי הכללים שהיה בידיהם ולפי המסורה.

וצריך ביאור: זה שאמרה תורה "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה", מה ייעשה בהן? הלא לפי דרשה זו אין סיום לפסוק זה לגבי קדשי מזבח? וכנראה שמפני קושיא זו מפרש החק נתן שלדעת ריש לקיש

במשמעות של קדשי בדק הבית?

ומסקינן: אכן! קשיא!

הגמרא מביאה ברייתא להקשות בין על דברי רבי יוחנן ובין על דברי ריש לקיש.

מיתבי, ממה ששנינו בברייתא: מתו, קדשי מזבח כשהם תמימין — יקברו. ובעלי מומין — יפדו.

סלקא דעתך שברייתא זו סוברת אליבא דרבנן שקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, כריש לקיש, ולפיכך בעלי מומין יפדו. ומכל מקום, אם הם תמימים, הואיל והיו ראויים להקרבה בפועל ממש — מרוב חשיבותם החמירו בהם חכמים שלא יפדו, אלא יקברו⁽⁶⁵⁾.

וממשיכה הברייתא: במה דברים אמורים, שבעלי מום יפדו, בקדשי מזבח, הואיל ולא היו בכלל העמדה והערכה, אבל בקדשי בדק הבית — בין תמימים ובין בעלי מומין יקברו, לפי שהיו בכלל העמדה והערכה.

עד כאן הרישא של הברייתא, ומשמעותה לפי הסלקא דעתך כדברי ריש לקיש אליבא דרבנן.

והערכה, קשה, מאי ממעט "אותה"?⁽⁶³⁾

ומסקינן: אכן! "אותה" לתנא דבי לוי — קשיא!

הגמרא מבארת טעמו של רבי שמעון.

אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, קדשי בדק הבית לא היו?

דאמר קרא [שם פסוק יב] "והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע", ודרשינן: איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע, כלומר בין תם לבעל מום? הוי אומר! זה קדשי מזבח. ועליהם אמרה התורה "והעמיד והעריך", ומכאן ידעינן שקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה. ומנין שקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה? אמר קרא "אותה" למעוטי קדשי בדק הבית⁽⁶⁴⁾.

ומקשינן: אי הכי, אם דרשינן "בין טוב ובין רע" לדבר שיש בו חילוק בין טוב לרע — "בין טוב לרע" מיבעי ליה, היתה צריכה התורה לכתוב, שאז היה משמע בדבר שיש בו חילוק, כדברי רבי שמעון. אבל הרי כתבה התורה "בין" ו"בין", שמשמעותו היא: גם טוב וגם רע — שניהן שוים,

לקמן, שהרי לוי שנה כן ב"מתניתיה", כלומר: הוספה על דברי חכמים במשנה. וכן מבואר במסכת בכורות [יד ב].

64. הקשו המפרשים: למה צריך לדרוש מ"בין טוב ובין רע" — הלא אפשר לדרוש מ"אשר לא יקריבו ממנה"?

65. כן מפרש רש"י, ועיין תוס'.

63. גירסת השיטה מקובצת. לוי סובר שהקרא "ואם כל בהמה טמאה" מדבר בקדשי מזבח, שאם סובר כריש לקיש אליבא דרבנן שקדשי מזבח אינם בכלל העמדה והערכה — אין חילוק כלל בין בעל מום מעיקרו לתם ונעשה בעל מום, שהרי בכל אופן לא צריך העמדה והערכה. רש"ש.

וברור שלוי סובר כחכמים, ולא כרבי שמעון הממעט מ"אותה" קדשי בדק הבית, כמבואר

ועמדה והערכה? **אלא לאו, שמע מינה,** שמדובר **בבעל מום מעיקרו,** ולפיכך הודה רבי שמעון שבעלי מום מעיקרם בקדשי מזבח יפדו [ואילו קדשי בדק הבית – ודאי סובר רבי שמעון שיפדו הואיל ולא היו בכלל העמדה והערכה].

ומיושבת הברייתא כולה אליבא דרבי יוחנן, כאשר נעמידנה בבעל מום מעיקרו.

ועתה, מתהפכת הקושיא על דברי ריש לקיש:

אלא, לימא תיהוי תיובתא דריש לקיש. שהרי מדברי רבי שמעון הוכרח לפרש את הברייתא דוקא בבעל מום מעיקרו, ונדייק: רק משום שהיא בעלת מום מעיקרו אמרו רבנן בקדשי מזבח שתפדה, ואילו אם היא תם ונעשית בעלת מום – סוברים רבנן שתיקבר! וקשה על ריש לקיש הסובר לרבנן שקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה?

ומתרצינן: **ריש לקיש מוקים לה,** מעמיד את דברי רבנן ברישא, **בשקדם הקדישן את מומן,** ואפילו הכי סוברים רבנן שיפדו משום דהם סוברים שקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה.

ומקשינן: **אי הכי,** אם הברייתא מדברת בקדם הקדישן את מומן, **ניפלוג רבי שמעון עלה!** היה לו לחלוק ולומר שבקדשי מזבח יקברו, ולמה אמר שיפדו?

ומתרצינן, לריש לקיש היתה גירסא הפוכה

וממשיכה הברייתא, **רבי שמעון אומר:** אחד **קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, תמימים – יקברו, בעלי מומין – יפדו.** והנה, מה שאמר "תמימים יקברו" – כבר מבואר שהוא מפני רוב חשיבותם [ואפילו בקדשי בדק הבית! ויבואר בהמשך הסוגיא]. אבל, מה שאמר "בעל מום יפדו" אפילו בקדשי מזבח – בודאי קשה! שהרי לכל הדעות, בין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש, סובר רבי שמעון שקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, ויבואר בהמשך הסוגיא.

ומקשה ריש לקיש: (66) **תיובתא דרבי יוחנן מרישא!** שנאמר בה לרבנן שקדשי מזבח יפדו, ואילו רבי יוחנן סובר אליבא דרבנן שיקברו?

ומתרצינן, **אמר לך רבי יוחנן: הכא במאי עסקינן,** במה דיברה ברייתא זו, **בבעל מום מעיקרו!** כמבואר לעיל, שבבעל מום מעיקרו לכולי עלמא נפדה בלי העמדה והערכה. במה דברים אמורים? בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית אין חילוק בין תם לבעל מום, ובכל אופן יקבר, דבעי העמדה והערכה.

ומבאר רבי יוחנן: תירוץ זה אינו דחייה בעלמא, **אלא הכי נמו מסתברא,** מתוך דברי הברייתא יש הכרח להעמידה בבעל מום מעיקרו! **דאי תימא,** אם תעמידנה, **בשקדם הקדישן את מומן,** וברצונך להוכיח שלרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, קשה: **ליפלוג רבי שמעון עלה,** למה אמר בקדשי מזבח בעלי מום שיפדו, הלא רבי שמעון ודאי סובר שקדשי מזבח היו בכלל

קדשי מזבח. ואילו קדשי בדק הבית יקברו, כמבואר שלגבי קדשי בדק הבית אין חילוק בין תם לבעל מום.

וממשיך רבי יוחנן בתירוצו: **הכי נמי מסתברא**, להעמיד את הברייתא בבעל מום מעיקרו! **דאי תימא**, שאם תאמר, שהיא מדברת **בשקדם הקדישן את מומן**, ובהם אמרו רבנן שתי הלכות: א. שקדשי בדק הבית יקברו. ב. שקדשי מזבח יפדו — קשה: **ניפלוג רבי שמעון עלה**, בשתי ההלכות! במה שאמרו רבנן שקדשי בדק הבית יקברו — יחלוק רבי שמעון ויאמר יפדו, ובמה שאמרו שקדשי מזבח יפדו — יחלוק רבי שמעון ויאמר יקברו, ולמה שתק רבי שמעון ולא חלק בקדשי מזבח?

ובשלמא, טוען רבי יוחנן, אם נעמידה בבעלי מום מעיקרו — מובן היטב למה שתק רבי שמעון ולא חלק בקדשי מזבח, כיון שגם רבי שמעון מודה [לדעת רבי יוחנן!] בבעלי מום מעיקרו שלא היו בכלל העמדה והערכה —

אלא לריש לקיש, קשה: למה לא חלק רבי שמעון בקדשי מזבח?

ומקשינן, **אלא, לימא תיהוי תיובתא דריש לקיש!** שהרי הוכח משתיקת רבי שמעון שרבנן מדברים רק בבעלי מום מעיקרו, ונדייק, שרק בהם אמרו רבנן שיפדו, ואילו בתם ונעשה בעל מום — סוברים שיקברו

בברייתא אחרת, ולכן הוא התאים ברייתא זו לברייתא הזיא, וכמו שיבואר.

ריש לקיש (67) **מיפך אפך**, הפך את לשון הברייתא בהתאם לברייתא אחרת, ולא הקשה על רבי יוחנן כמבואר לעיל, אלא, **והכי מותיב**, כן הקשה, **ממכילתא אחריתי**, מברייתא אחרת. וכך נאמר בה:

מתו קדשי בדק הבית, **בין תמימין בין בעלי מומין**, יקברו. **רבי שמעון אומר: תמימים — יקברו, ובעלי מומין — יפדו.**

וממשיכה הברייתא: **במה דברים אמורים**, שרבנן אמרו בעלי מומין יקברו, **בקדשי בדק הבית. אבל בקדשי מזבח** (68) **יפדו**. ועל קדשי בדק הבית שאמרו רבנן יקברו, חולק רבי שמעון, ואומר יפדו.

וכשנדייק בברייתא זו, גם לאחר היפוך לשונה לא נמצא חילוק בינה לבין הברייתא הקודמת, מלבד שבברייתא זו לא התייחס רבי שמעון כלל לקדשי מזבח.

ומקשה ריש לקיש: **תיובתא דרבי יוחנן מסיפא!** שנאמר בה על דברי רבנן "אבל קדשי מזבח — יפדו". וקשה על רבי יוחנן, הסובר לרבנן שקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה?

ומתריצין, **אמר לך רבי יוחנן: הכא במאי עסקינן, בבעל מום מעיקרו**, ולפיכך יפדו

[ח] נוסאות אחרות בכל הסוגיא קרוב מאד לגירסה זו.

68. גירסת רש"י.

67. מבואר על פי גירסת השיטה מקובצת וצאן קדשים והחק נתן על פי תוס' ולא כגירסת ופירוש הברכת הזבח. ועיין בצאן קדשים גירסאותיו ברש"י. וראה בשיטה מקובצת אות

בדברי רבנן: בקדשי (69) מזבח —

בעלי מומין יפדו, ומוקמינן לה, וריש לקיש ג-ב
העמידה, בשקדם הקדישן את מומן — האם
שמע מינה, ממה שמותר לפדותן, שרבנן
סוברים, "פורין את הקדשים להאכילן
לכלבים"?! בשלמא לרבי יוחנן, שהעמידה
בקדם מומן להקדשן, מותר לפדותן לאכילת
כלבים, מאחר שמעולם לא ירדה לה קדושת
הגוף. אבל לריש לקיש, וכי יפודה להאכילה
לכלבים!?

ודחינן: אין מכאן ראיה, כי הכא במאי
עסקינן, בשעבר ושהטן, לאכילת אדם!
קודם שפדאן, ועתה לרבנן [אליבא דריש
לקיש] הסוברים שקדשי מזבח לא היו בכלל
העמדה והערכה, עדיין מותר לפדותן
לאכילת אדם, ולרבי שמעון — יקברו משום
שאין רשאים לפדותן, משום דבעי העמדה
והערכה.

בדתניא, שנחלקו חכמים בדבר: כל
הקדשים, קדשי מזבח, שנפל בהן מום ועבר
ושהטן, רבי מאיר אומר: יקברו, משום
שסובר כרבי שמעון שהם היו בכלל העמדה
והערכה. וחכמים אומרים: יפדו, לפי שלא
היו בכלל העמדה והערכה.

הוספת ספרים אחרים: (70)

ומקשינן: ממה דרבי מאיר סבר כרבי
שמעון, דקדשי מזבח היו בכלל העמדה
והערכה — רבנן דהכא, סוברים כרבנן
דהתם, שלא היו בכלל העמדה והערכה.
וקשה: נימא תהוי תיובתא דרבי יוחנן,
הסובר לרבנן שקדשי מזבח היו בכלל

משום שהיו בכלל העמדה והערכה. וקשה
על ריש לקיש?

ומתרינן, אמר לך ריש לקיש: הכא במאי
עסקינן בשקדם הקדישן את מומן, ולא
נדיק.

ומקשינן: וניפלוג רבי שמעון עלה, ויאמר:
קדשי מזבח יקברו וקדשי בדק הבית יפדו?

ומתרינן, אמר לך ריש לקיש: לעולם מדובר
בתם ונעשה בעל מום. ומה שהקשית למה
לא חלק רבי שמעון בקדשי מזבח? הכי נמי
דפליג רבי שמעון! אכן, רבי שמעון חולק
גם על קדשי מזבח! אלא, כיון שברייתא זו
דנה במפורש בקדשי בדק הבית, ואף רבנן
לא דיברו אלא בקדשי בדק הבית [ורק
בסיפא, אחרי דברי רבי שמעון, נאמר שרבנן
סוברים בקדשי מזבח שיפדו] לכן אמר רבי
שמעון את דברי על דברי רבנן בקדשי בדק
הבית.

תמצית הדברים: התיקון של הברייתא
השניה הוא בדבר אחד, שבה נאמרו דברי
רבי שמעון לפני שהברייתא ביארה דעת
רבנן לגבי קדשי מזבח, ועל דברי רבנן
בקדשי בדק הבית חולק רבי שמעון
במפורש. ואין התייחסות כלל בברייתא
לדברי רבי שמעון בענין קדשי מזבח.

הגמרא ממשיכה לדון בברייתא זו לדברי רבי
יוחנן וריש לקיש.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: לריש לקיש
דאמר לרבנן "קדשי מזבח לא היו בכלל
העמדה והערכה", וקתני, ובברייתא זו שנינו